

AITOR RENTERIA

Azken mende erdiaren historiari hau-
tsak kendu dizkio Mizel Oronoz Eus-
kal Konfederazioaren bozeramaileak
Euskal Kultur Mugimendua, 1951-2001
izeneko liburuan. Egunerokotasuna-
ren zirimola geldiezinan, hausnarke-
ta egiteko parada proposatzen du li-
buruak. 1951n hasi eta 2001era arte,
mende erdi hori, kultur mugimendu-
ari dagokionez, hiru ataletan banatu du,
Ikas, Pizkundera eta Euskal Konfede-
razioa.

Sarrera gisa, kulturaren inguruko
ebazpenak finkatzen ditu, ondoren ai-
tzineko egoeraren argazki xumea es-
kaintzeko. Deixonne deritzon legetik
abiatzea deliberatu du Oronozek.
1951ean, Bigarren Munduko Gerratik
altxatu nahirik, irekidura aire batek
ufatu zuen Frantziako legedien zirriki-
tuetatik, Deixonne legeak Frantzian
bertze lau hizkuntza zeudela aitortzen
zuen: bretoiara, okzitaniara, katalana
eta euskara.

Ikas

Gainerateko hizkuntza gutxituak uka-
tzen bazituen ere, aipatu lauri espe-
rantzaren ateka ireki zien. Ateka ho-
rretatik murgildu ziren Jean Haritxel-
har eta bertze hainbat euskaltzale,
Ikas elkarte sortuz. Oronozek zabal
biltzen du Deixonnen proposamena
eta ondoko mugimenduen osaketa.
Hastapen batetik, materiala sortzeaz
gain, Ikasek euskararen aldeko alda-
rrikapenen bandera hartu zuen esku-
tan. Frantziako erakundeen partetik
ere irekidura ttipi bat bizi zen eta ho-
rrela, 1959ko abuztuaren 27an eta
28an, pedagogia jardunaldiak antola-
tu zituzten Baionako Euskal Erakusto-
kian. Gaur egungo begiz ikusirik, azpi-
marra daiteke 200 lagunek parte hartu
zutela bertan, Frantziako Hezkuntza-
ko ordezkariak, euskalgintzakoak eta
bertze. Oronozek Ikasek sorreratik ai-
patu zituen helburuak azaltzen ditu:
euskararen irakaskuntza laguntzea
eskoletan (publikoetan zein pribatue-
tan); euskararen irakaskuntza bultza-
tzen duten egiturei bitartekoak es-
kaintzea; eta, euskal kulturak eta eus-
karak eskaintzen dituen tresna oro ba-
liatzeko ahala eskaintzea irakasleei.

Ipar Euskal Herrian ez zegoen eus-
kara eta euskal kulturaren alde egite-
ko neholako egiturarik eta Ikas guzien
bozgorailua izan zen. Euskal Herriari
begira lan egiteaz gain, Ikasek gaine-
rateko herri, kultura eta hizkuntza gu-
txituenganako irrika zuen eta estatuko
hainbat talderekin elkarlanari ekin
zion. Nolabait, Frantzia mailan, Ika-
sek herrien sarea josteari ekin zion,
eta, egun ere, ildo horren jarraipena
bizi dugula erakusten du Oronozek.

Urte horiek, ororen buru, Ikasen
atal batzuk indartu eta bertze zenbait
ahuldu zituzten. Materialgintzari hur-
bilagotik lotu zitzaion eta aldarrikape-
nen atala, ahulduz joan zen. Dena de-
la, Ikasek orduko aldarrikapenen ze-
rrenda egin zuen, agiri batean bilduz.
1974ko dokumentu batean, Ikasek
hastiatuturik zegoela adierazi zuen, *Mi-*

Etsi ez duen borrokaren historia

‘Le mouvement culturel basque, 1951-2001’
(‘Euskal kultur mugimendua, 1951-2001’)
liburua kaleratu berri du Mizel Oronozek:
euskararen eta euskal kulturaren aldeko
ahaleginak Ipar Euskal Herrian izan duen
ibilbide malkartsuaren bilduma zorrotza

seriazko bilduma izenburupean.

Politikaren gorpilak itzulikatu aha-
la, aihenak bezain bihurriturik zegoen
egoerak hobera baizik ez zezakeela
egin dio Oronozek. Hautatua izan ai-
tzin, Giscard d’Estaingek zera adierazi
zuen: «lehentasunak tokiko ardurak
berpiztetik heldu dira, erabakitze-
ko ahala eskualdeetako egitura bati one-
tsiz». Renaud Elizagarai proposame-
na bultzatzen entseatu zen, baina aha-
men batean, usteak ustel gertatu zi-
ren, eta egitasmoa hutsala agertu. Eli-
zagaraiak dimisioa aurkeztu zuen.

Handik gutxira Francois Mitte-
rrand, Frantziako Lehendakari gaiak
izugarritzko diskurtsoa egin zuen Bre-
tainiako Lorieten, «ordua da», erra-
nez. Sakoneko aldaketa zetorrela zir-
dien. Euskararen eta Euskal Kultura-
ren Estatutua zehazteko deia egon zen
eta bertara joan ziren euskalgintzako
20 elkarte inguru.

Pizkundera

1984ko apirilaren 7an, 25 elkarte bildu
ziren Baionako erakustokian eta Piz-
kundera mugimendua sortu. Apirilean
ere, Akitaniako Kontseiluak Euskal
Herriko Kultur Zentroa zeritzon gu-
nea sortzea deliberatu zuen. Orono-
zek azaltzen duenez, eztabaida latzak
izan ziren «Euskal Herriko edo Eus-
kal» Kultur Zentroa izena emateko,
hitz bakoitzaren mamiari esanahi ez-
berdinak emanez. Kultur zentroak be-
rehala uzkaile zituen euskaltzaleen es-

1998ko Deiadarraren barruan Baionan egindako manifestaldia. Milaka lagun batu ziren. • EGUNKARIA

FITXA:

- **Titulua:** *Le mouvement culturel basque, 1951-2001* (*Euskal Kultur Mugimendua, 1951-2001*)
- **Egilea:** Mizel Oronoz.
- **Argitaletxea:** Elkar.
- **Saila:** Kultur mugimenduari bu-
ruzko saileko lehen liburua da.
- **Salneurria:** 14,5 euro.